

VRIJHEID NOODZAKELIJK VOOR WERKELIJKE BESCHAVING

DOOR

W. A. L. ROS-VRIJMAN

Uitgave van de Theosofische Vereeniging Nederlandsche Afdeeling
Tolstraat 156, Amsterdam-Z.

VRIJHEID NOODZAKELIJK VOOR WERKELIJKE BESCHAVING

De Goddelijke Wijsheid leert ons door middel van de Heilige Boeken der verschillende volkeren en de leerlingen en geschriften van 's werelds groote Wijzen, dat in de diepte van alle uiterlijk gebeuren, bewegen en verschijnselen één levende kern ligt verborgen.

Deze kern is het Goddelijke Leven zelf, de alomtegenwoordige kracht achter, in en door de wereld van vormen en verschijnselen.

Men geeft aan dit Leven verschillende namen in verschillende godsdiensten, wijsbegeerten en denkrichtingen, doch bij welke naam het ook wordt genoemd, het wezen is steeds hetzelfde. Het is het onvergankelijke, levende, lichtende middelpunt, waarvan alles uitstraalt en waartoe alles terugkeert.

Bij het begin van de wording van een zichtbaar heelal gaat deze kracht uit als scheppend, ordenend, denkend beginsel.

Het wereldplan wordt in dat beginsel zelf gevormd en tevens ook door dat zelfde beginsel tot openbaring gebracht. De eenige gebondenheid, die dat leven of die kracht kent, is de gebondenheid aan dit, uit zichzelf voortgekomen, plan.

Het kenmerk van den geest ten opzichte van zijn andere pool, de stof, en de vormen die zij aanneemt, is vrijheid van bewegen binnen de hoofdlijnen van voornoemd plan.

Vrijheid is het eigenlijke wezen van den geest, omdat hij geen enkele beperking kent dan die welke hij zichzelf vrijwillig oplegt terwille van zijn schepping. Symbolisch vinden wij dit helder en schoon uitgedrukt in het volgende beeld: de stof wordt voorgesteld door horizontale lijnen of vlakken, die onbeweeglijk vast liggen, de geest daarentegen wordt uitgedrukt door verticale lijnen, die deze horizontale vlakken rechthoekig snijden door alle gebieden van hun ligging heen. Dit is het symbool van het kruis, een zinnebeeld zoo oud als de wereld.

De geest heeft dus volkomen vrijheid van beweging in en door de stof.

Wanneer wij dit als beginsel op den achtergrond van ons denken vastleggen, kunnen wij verder gaan met het bestudeeren van de uitwerking ervan in de zichtbare wereld.

Gedurende lange reeksen van duizenden eeuwen heeft de ontwikkeling een punt bereikt, waarop niet alleen de geest tot in het diepste van de stof is neergedaald en *in-gewikkeld*, doch waarop dit punt reeds overschreden is en de geest zich met zijn bewust geworden vermogens uit de stof *ont-wikkelt*.

Gedurende deze periode van neerdaling en ontwikkeling in de stof zijn er perioden, waarin de stof den geest in zóó verre beheerscht, dat zij zich afsluit voor de doorwerking van den geest en deze a.h.w. in zich opsluit. Dit is echter slechts tijdelijk. Want de geest blijft stuwten, aandringen, trillen, totdat het element in de stof, dat hierop antwoorden *kan*, de weerstand moet laten vallen en de doortocht voor den geest vrij moet maken. Dit is het wezen van de lange worsteling tusschen geest en stof, waarvan het einddoel is: de volkomen overwinning van den geest doorvrijmaken van de stof.

Zoo wordt de materie, in plaats van de botte dommekracht, die bindt en vasthoudt, omgezet tot een opheffende, vrijmakenden medewerkende faktor.

Deze beginselen en dit proces, zooals we dit onder velerlei vormen in de wereldliteratuur telkens weer terug vinden, kunnen ons helpen

bij het ontwarren van de problemen te midden waarvan wij leven, onzen arbeid moeten verrichten en onze plicht moeten doen.

Er zijn tijdperken in de geschiedenis van de menschelijke ontwikkeling, zooals wij die, door de theosofie belicht, kunnen bestudeeren¹⁾ waarin de geest in den mensch nog zóó beheerscht wordt door de onbeweeglijkheid van de stof, dat positieve leiding en voorlichting tot op zeer belangrijke hoogte noodzakelijk zijn.

Dit is vooral het geval voor die tijdperken en rassen, die samenvielen met het punt, waarop de geest het diepst in de stof neerdaalde en de eerste tijdkringen en rassen, die daarop onmiddellijk volgden. Naarmate echter de ontwikkeling voortschrijdt, wordt zij gekenmerkt door het feit, dat de geest en zijn attributen steeds grooter vrijheid van beweging krijgen.

Dit treedt het scherpst naar voren bij de ontwikkeling van het geestesaanzicht, dat wij de denker of het verstand noemen.

Voor dit geestesaanzicht is vrijheid even noodzakelijk als de onbelemmerde ademhaling voor het menschelijk lichaam.

De verschillende godsdiensten en wijsbegeerten en vooral in onzen tijd, de theosofie, geven

¹⁾ In het merkwaardige door dr. Annie Besant en den heer C. W. Leadbeater geschreven boek: „De Levens van Alcyone” vindt men hierover interessante voorbeelden.

wegen aan, waarlangs de ontwikkeling, beheersching en toepassing van het menschelijk denken dienstbaar kunnen worden gemaakt aan zijn geestelijke groei. De kern van al deze hulpmiddelen is steeds, dat zij dit geestesapparaat — het verstand — de noodige vrijheid verschaffen, om te kunnen groeien.

Het verstand moet door die vrijheid in staat gesteld worden ervaringen op te doen en zelf naar eigen verkiezing inhoud en vorm aan het denken te geven.

Voor den bestudeerder van deze verschillende voorschriften wordt het spoedig duidelijk, dat, hoe bindend zij aanvankelijk ook mogen zijn, zij slechts één doel hebben: de uiteindelijke vrijheid van het menschelijk denken te helpen bevorderen.

Naarmate de massa in de verschillende volkeren gedurende groote historische tijdperken zich geestelijk bewust wordt en door die meerdere bewustheid beschikt over grooter ontwikkeling, zien wij dit element van de vrijheid groeien. Wij nemen dit waar in de samenlevingen der volkeren, in hun sociale leven, hun rechtspraak, hun verhouding tusschen de sexen, hun toepassing van de wetenschap, hun verspreiding van kennis en kunst en niet het allerminst in de opvoeding en in hun godsdienstig leven.

Steeds zijn er in alle tijden en beschavingen menschengroepen geweest, die zich plaatsten

aan de zijde van de stof en haar bindende kracht. Zij zien hierin een vaste basis, een stevig houvast, dat zij voor niets ter wereld willen verlaten, terwijl zij tevens anderen willen beletten dit te doen.

Dit type mensen is in zijn reacties op de vrijmakende krachten van den geest in de samenleving dikwijls volkomen te goeder trouw en eerlijk, alhoewel zij niet in staat zijn vooruit te zien, doch steeds achterwaarts blikken. *Er zijn er echter ook, die zeer goed weten, dat vooruitgang voor de menschheid en voor de wereld alleen mogelijk is door bewuste medewerking met de vrijmakende krachten van den geest en die zich desondanks toch scharen aan de zijde van de bindende kracht der stof.*

En ook zij wenschen hun medemenschen te belemmeren in hun pogingen tot vrijmakende vooruitgang.

Onder de eerste groep vinden we de dweepers en orthodoxen in de godsdiensten, de menschen, die volkomen te goeder trouw tot het zieleheil van hun medemenschen allerlei dwangmaatregelen, ook de vreeselijkste martelingen, op hen toepassen.

Wij behoeven hier niet nader in bijzonderheden te treden over dit verschijnsel. De bladzijden der geschiedenis en onze huidige dagbladen leveren ons stof te over.

Tot de tweede groep behooren zij, die bezeten door machtsideologie, zich niet onzien om van elk middel, zelfs het laagste en meest weerzinwekkende, gebruik te maken ten einde hun doel, de belemmering van de vrijmakende ontwikkeling, te bereiken.

Bij elke poging, die in de wereld ondernomen wordt om, voortgestuwd door de krachten van het licht, de menschen te inspireeren met behulp van dat licht, hun weg naar hooger ontwikkeling te zoeken, zien wij steeds deze tegenwerkende elementen optreden en verwarring stichten.

Deze verwarring ontstaat, doordat er vele menschen zijn, wier onderscheidingsvermogen niet ver genoeg gegroeid is, dat zij het verschil kunnen waarnemen tusschen macht, als gevolg van wijsheid en macht als gevolg van grof egoïsme. De eerste soort wortelt in den geest, de tweede in de stof.

De macht van de wijsheid kenmerkt zich door maatregelen van orde, recht, samenwerking in vrijheid van alle groepen eener samenleving, rechtvaardigheid en liefde.

Er is bij deze machtsuitoefening nooit sprake van wreedheid, wraak of onrechtvaardigheid. Soms lezen we, dat in een beschaving, geleid door de bekleeders van de wijsheidsmacht de zwaarste straf was, dat men buiten de gemeen-

schap werd gezet, toegerust met de middelen, om zich daarbuiten in stand te kunnen houden¹⁾.

Van vervolging, uitroeiing, ontrecting, marteling, vrijheidsbelemmering, onteering en de vele andere middelen, die de bekleeders van de macht door egoïsme gebonden aan de stof, heden ten dage op groote schaal over de geheele wereld toepassen, wordt in deze door *wijze macht* geleide staten en beschavingen niet gehoord.

Zooals ik reeds zeide, is het voor vele menschen zeer moeilijk te onderscheiden tusschen deze beide soorten van macht. Ook in dezen tijd gebeurt het herhaaldelijk dat zij de noodige onderscheiding van binnenuit missen, in verwarring geraken, verkeerd kiezen en groepen of bewegingen steunen, die eigenlijk lijnrecht tegenover het geestelijke leven staan. Dan ontstaat er niet alleen verwarring in hun eigen denken, doordat zij de verkeerde dingen door allerlei edele motieven trachten te dekken, maar er ontstaat tevens verwarring in de samenleving. Dit is steeds gevaarlijk, daar velen, die er nog geen gewoonte van hebben gemaakt om zelfs maar te trachten zich over deze dingen op een gegeven oogenblik een zelfstandig oordeel te vormen, nu volkomen stuurloos worden. In dien stuurloozen toestand worden

¹⁾ Zie hierover o.a. „Het oude Peru” door C. W. Leadbeater.

zij gemakkelijk de prooi van hen, die het hardst schreeuwen en hun denkbeelden met het meeste lawaai aankondigen. Daar de leiders van „macht door egoïsme” hun kracht voornamelijk zoeken in stoffelijke maatregelen en voor het bereiken van de door hen gewenschte resultaten niet altijd zeer kieskeurig zijn ten opzichte van den aard der middelen die zij gebruiken, kunnen zij binnen korten tijd schijnbaar groote resultaten toonen. Deze resultaten verblinden de massa en tevens vele goedbedoelende, doch slecht onderscheidende menschen.

Om echter deze middelen te blijven toepassen en op resultaten te kunnen blijven wijzen, moet de „machthebber uit egoïsme” steeds gevaarlijkere en minder gewenschte middelen toepassen. Hieruit ziet men bij helder en rustig nadenken, dat dit systeem uit zichzelf gedoemd is ten onder te gaan, omdat het voor zijn handhaving putten moet uit een eindige bron: de stof.

Zooals ik reeds aanduidde, zijn de kenmerkende gevolgen bij de uitoefening van zulk een stelsel: volkomen berooving van vrijheid van denken, spreken en handelen, benevens wreedheid, onrechtvaardigheid, huichelarij en spionage. Deze vormen een samenleving, berustende op geweld, vrees en wrok. De geschiedenis leert

ons, dat dergelijke beschavingen steeds ten onder gaan aan haar eigen beginselen, na veel leed en ellende te hebben veroorzaakt. Soms was het zelfs noodig, dat zij met één slag van het aardrijk werden verwijderd.

De beschaving geleid en opgebouwd door de leiders van „macht-uit-wijsheid”, hetzij deze leiders worden benoemd buiten het volk om, of door het volk zelf (zooals op een later stadium van ontwikkeling meestal plaats vindt) kenmerkt zich door juist de tegenovergestelde beginselen.

Daar deze leiders uitgaan van het standpunt, dat geestelijke vrijheid noodzakelijk is, wordt in een dergelijke samenleving die vrijheid beschouwd als een recht van het volk in al zijn geledingen.

Aan dat recht mag niet worden geraakt, omdat het de kern is voor de verdere uitleving der geestelijke beginselen onder het volk. De bedoeling van een dergelijken opzet is, dat het volk zijn vrijheid zal leeren gebruiken en er tevens de verantwoordelijkheid van zal dragen.

Het kan dit niet leeren doen, wanneer het daartoe niet in de gelegenheid gesteld wordt, waarbij in het oog moet worden gehouden, dat het maken van fouten bij de uitoefening van dit recht in het begin onvermijdelijk is. Uit deze fouten worden echter leeringen getrokken en elke overwonnen fout is een veroverd vermogen voor

den mensch, die zijn vrijheid moet leeren hanteeren.

De uitoefening van leiding en regeering is in dit verband voor de leiders veel moeilijker, omdat zij, met uitzondering van enkele voor de geheele gemeenschap noodzakelijke regelingen, nimmer maatregelen door dwang en bedreiging kunnen of willen opleggen. Hieruit wordt door niet-onderscheidende tegenstanders dikwijls de verkeerde conclusie getrokken, dat de uitoefening van onbepaalde macht over een nog niet volkomen ontwikkeld volk steeds verkieselijker is. Men vergeet daarbij echter, dat men een kind niet leert loopen zonder dat het valt, noch leert spreken, zonder dat het brabbelt en dat het zich niet allerlei andere eigenschappen kan veroveren zonder dat het daarbij in den aanvang talloze fouten zal maken. Men staat dus voor de keus tusschen twee dingen: óf men krijgt een volk dat als een gemechaniseerde, willooze massa handelt, voelt, denkt en gehoorzaamt, óf er ontwikkelt zich een volk, dat zelfbewust, van binnenuit vrij en frank in het licht van zijn eigen geest in vrije samenwerking met elkaar leert handelen, voelen en denken. Hiertusschen moet men, zonder compromis, kiezen en weten waarvoor men werkt. Voor den theosoof zal deze keuze niet moeilijk zijn daar hij uit zijn studies en vereenigingsleven geleerd heeft, dat zonder deze vrijheid geen geeste-

lijke ontwikkeling of ware beschaving voor individu of massa mogelijk is.

Hij heeft echter ook geleerd, dat vrijheid op deze wijze ontwikkeld en uitgeleefd, steeds vergezeld gaat van innerlijke gebondenheid; de gebondenheid die de geest oplegt aan de stof. De samenwerking, die tusschen geest en stof hierdoor ontstaat, waarborgt orde, vrede en welvaart voor elke gemeenschap. Gezegend is elk land en ieder volk, waarvan het gemeenschapsleven op deze beginselen berust. Ons land en ons volk bezitten deze beginselen als hun kostbaarste goederen.

Mogen wij zóó leven en werken, dat wij ons dit bezit waardig toonen.

THEOSOFISCHE
BIBLIOTHEEK
Tolstraat 154 Amsterdam

- 1 SEP. 2012